

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีไทย เป็นศิลปะการแสดงที่แฝงไว้ซึ่งภูมิปัญญาที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นหรืออาจจะเลียนแบบมาจากธรรมชาติ เป็นศิลปะที่มุ่งเน้นคุณค่าแห่งความงาม ความงามของดนตรีในที่นี่จะว่าด้วยความงามเกี่ยวกับเสียงที่ถูกนำมาร้อยกรองให้เกิดการผสมผสานกันขึ้นเป็นบทเพลงดังที่มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2546: 38) กล่าวถึง สุนทรียภาพในศิลปะ : ดุริยางคศิลป์ ว่า ความงามความไพเราะในดนตรีที่ให้สุนทรีयरสแก่ผู้ฟังโดยทั่วๆ ไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 2 ประการคือ ประการแรก ความงามความไพเราะขึ้นอยู่กับเอกภาพในดนตรีกล่าวคือ เอกภาพที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่นักร้องหรือนักดนตรีสามารถขับร้องบรรเลงได้ตรงตามเจตนารมณ์ของคีตกวีหรือนักประพันธ์เพลง และเอกภาพในดนตรีนั้นๆ มีส่วนประกอบของจินตนาการ (Imagination) เกี่ยวกับเสียงที่ถูกนำมาจัดสรร เรียบเรียง ประดับตกแต่งตามมูลฐาน และหลักการทางดนตรี มีความเป็นสัดส่วน (Proportion) ของเสียงต่างๆ และความสมดุล (Balance) ในความเข้ม ค่าน้ำหนัก และสีน้ของเสียง (Tone colour) ที่จะปรากฏในการบรรเลงหรือขับร้อง เอกภาพในดนตรีหรือเพลงยังต้องเกิดจากการเรียบเรียงเสียง (Tone) ทำนอง (Melody) จังหวะ (Rhythm) และการประสานเสียง (Harmony) จนได้สภาพของพื้นผิวดนตรี (Texture) แบบต่างๆ อย่างเหมาะสม ประการที่สอง ระดับความงามหรือสุนทรีयरสในดนตรีหมายถึง คุณค่าทางอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกในลักษณะของความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอารมณ์เพลงที่คีตกวี นักประพันธ์ดนตรี นักดนตรี และนักร้อง ถ่ายทอดหรือสื่อมาสู่ผู้ฟัง และยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางดนตรีของผู้ฟังที่เขาได้สั่งสมเป็นความรู้ ความเข้าใจ จินตภาพ และปัญญาด้วย ซึ่งมีผลออกมาเป็นรสนิยมในสุนทรีयरสแห่งดนตรี

คุณค่าในความงามของดนตรีไทย เมื่อมีการเรียบเรียงเสียงเกิดเป็นท่วงทำนองผสมผสานกับเนื้อร้อง และองค์ประกอบอื่นๆ ทางดนตรี ทำให้เกิดความหมายของบทเพลงที่ผู้ประพันธ์เพลงต้องการสื่อสารอารมณ์ และความรู้สึกที่ส่งผลต่อจิตใจของผู้ฟัง เช่น บทเพลงที่ต้องการสื่อถึงความรื่นเริง สนุกสนาน ผู้ประพันธ์จะเลือกใช้จังหวะที่เร็ว หรือบทเพลงที่ต้องการให้ผู้ฟังเกิดสมาธิเลือกใช้เครื่องดนตรีที่มีลักษณะคลื่นเสียง และความก้องกังวาน เพราะเสียงทุ้มก้องกังวานและมีระดับเสียงที่ต่ำสม่ำเสมอ ทำให้ครอบงำจิตใจผู้ฟัง และเกิดสมาธิได้ จะสังเกตได้ว่า ภายในวัดและศาสนสถาน มักมีเครื่องดนตรีที่ให้เสียงแบบเดียวกัน เช่น ระฆัง กระดังง์ กลอง เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ดนตรีไทยจึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของคนไทยมาแต่โบราณ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น สำหรับประกอบพิธี ประกอบการแสดง และประกอบการขับกล่อม ซึ่งดนตรีไทยเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมไทย อันประกอบด้วย ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรม รวมทั้งจารีตประเพณี นับได้ว่า ดนตรีเป็นภาษาอีกแขนงหนึ่งซึ่งมนุษย์สามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อความหมายได้

จากคุณค่าของเสียงดนตรีในการสื่อความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์ ชุด 12 นักฆัตร เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเสียงดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อในตำราโหราศาสตร์ที่ทำนายดวงชะตามนุษย์

ประภาพรณ วิจิตรวาทการ (2532: 13) กล่าวว่า ความเชื่อเป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ และในปัจจุบันแม้ว่ามนุษย์จะมีชีวิตอยู่ในยุคของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ความเชื่อบางอย่างก็ยังมีผลทางจิตใจ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตลอดเวลา เช่น ดวงชะตาราศี และโหราศาสตร์

“12 นักฆัตร” เป็นตำราโหราศาสตร์ที่ทำนายดวงชะตาของมนุษย์ ซึ่ง ส.พลายน้อย (2530: 1-2) กล่าวว่า คำว่า “นักฆัตร” หมายถึง ชื่อรอบเวลากำหนด 12 ปี เป็น 1 รอบ เรียกว่า “12 นักฆัตร” โดยกำหนดให้สัตว์ 12 ชนิด เป็นเครื่องหมายแต่ละปี เริ่มจากปีชวด-หนู ฉลู-วัว ขาล-เสือ เกาะ-กระต่าย มะโรง-งูใหญ่ มะเส็ง-งูเล็ก มะเมีย-ม้า มะแม-แพะ วอก-ลิง ระกา-ไก่ จอ-หมา กุน-หมู ประวัติตำนานของการใช้สัตว์เป็นชื่อ เป็นเรื่องที่หาหลักฐานได้ยาก ในหนังสือพงศาวดารไทยใหญ่ พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ในนามสัตว์ 12 นักฆัตรช้างไทยสยามนั้น น่าจะเลียนนามประจำองค์สาขาปีมาจากเขมรอีกต่อ จึงไม่ใช้นามปีตามภาษาไทยเหมือนไทยใหญ่ กลับไปใช้ตามภาษาเขมร ฝ่ายไทยใหญ่เล่าเมื่อคำนวณกาลจักรมณฑล ก็ไพล่ไปเลียนนามปีและนามองค์สังหรณ์อย่างไทยลาว หาใช้นามปีของตนเองไม่ และไทยลาวน่าจะถ่ายมาจากจีนอันเป็นครูเดิมอีกต่อ แต่คำจะเลื่อนมาอย่างไรจึงหาตรงกันแท้ไม่ เป็นแต่มีเค้ารู้ได้ว่าเลียนจีน”

นอกจากนี้ คำว่า “นักฆัตร” เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤตว่า “นกุษตร” หรือที่ไทยใช้ว่า “นักขัต” นอกจากนี้ก็ยังมีอีกสองความหมาย คำว่า “นักฆัตร” หรือ “นักขัต” ที่หมายถึงกลุ่มดาวฤกษ์ อันเป็นที่มาของคำว่า “นักขัตฤกษ์” (นัก-ขัต-ตะ-เริก หมายถึง งานรื่นเริงตามธรรมเนียมตามฤดูกาล เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง) ส่วนคำว่า “นักฆัตร” ยังมีอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ชื่อรอบเวลา กำหนด 12 ปี เป็น 1 รอบ เรียกว่า “12 นักฆัตร” โดยกำหนดให้สัตว์เป็นเครื่องหมายในปีนั้นๆ คือ ชวด-หนู ฉลู-วัว ขาล-เสือ เกาะ-กระต่าย มะโรง-งูใหญ่ มะเส็ง-งูเล็ก มะเมีย-ม้า มะแม-แพะ วอก-ลิง ระกา-ไก่ จอ-หมา กุน-หมู สำหรับคนไทยนั้นได้เริ่มต้นปีนักฆัตรใหม่เมื่อถึงวันปีใหม่ไทยหรือวันสงกรานต์ คนไทยใช้สัตว์ช่วยนับปีมานานแค่ไหนแล้วไม่มี

ผู้ใดทราบ แต่ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 ด้านที่ 3 และด้านที่ 4 มีข้อความในจารึกกล่าวถึง ปีมะโรง ปีกุน และปีมะแม จึงหมายความว่า ไทยได้ใช้ปีนักษัตรมาไม่น้อยกว่า 700 ปี ที่เดียว สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงวินิจฉัยถึงเหตุผลที่เรานิยมใช้ 12 นักษัตร ว่า “ที่เอารูปสัตว์มาใช้หมายถึงปีนั้น เพื่อจะให้จำได้สะดวก” การนับปีโดยใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์นี้ ไม่ใช่มีเพียงประเทศเราเท่านั้น ประเทศต่างๆ ในเอเชียหลายประเทศ อาทิ จีน ญี่ปุ่น เวียดนาม ลาว เขมร ฯลฯ ก็ใช้วิธีดังกล่าวด้วย ทั้งลำดับปีก่อนหลัง และสัตว์ที่ใช้ก็ตรงกัน หรืออาจแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย เช่น ปีมะโรงของจีนเป็นมังกร ปีเถาะของญี่ปุ่นเป็นแมว ปีกุนของล้านนาเป็นช้าง เป็นต้น นอกจากจะใช้ 12 นักษัตรช่วยนับปีแล้ว เรายังเชื่ออีกด้วยว่า คนเกิดในปีนักษัตรใดจะมีนิสัยใจคอและพรหมลิขิตตามที่กำหนดไว้ตามปีนักษัตรนั้น ด้วยเหตุนี้ คนไทยจึงมักจำปีเกิดเป็นปีนักษัตร และเมื่อผู้ใดมีอายุครบ 5 รอบของปีเกิด คืออายุครบ 60 ปี ก็มักจัดงานเลี้ยงฉลองใหญ่โต ดังที่เราได้ยินได้เห็นกันบ่อยๆ สำหรับสัตว์ 12 ชนิดใน 12 นักษัตรไทย ส่วนใหญ่แล้วเป็นสัตว์ที่เราคุ้นเคย และพบเห็นได้ง่าย สัตว์ต่างชนิดใน 12 นักษัตร นอกจากช้างอันเป็นสัตว์คู่บ้านคูเมืองแล้ว ยังมีสัตว์ที่ผูกพันกับคนไทยมากที่สุดคงจะหนีไม่พ้น สัตว์ 12 ชนิดใน 12 นักษัตรนี้เอง (นักษัตร, 2552: ออนไลน์)

ความเชื่อในตำรา 12 นักษัตร มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณ หากมองดูถึง วัฏจักรความเป็นจริงของวิถีชีวิตมนุษย์ทุกคนที่ถือกำเนิดมาในโลกใบนี้ ต่างก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นเรื่องของชะตากรรม จึงทำให้ต่างคนต่างพยายามมองหาเส้นทางของความมั่นคงในอนาคตให้กับชีวิต พยายามแสวงหาผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถในการทำนายถึงโชคชะตาวิเศษ เพื่อบอกถึงแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่ว่า โหราศาสตร์ และดนตรีต่างก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ ช่วยรังสรรค์ชีวิตให้มีความสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง ชุด 12 นักษัตร เพื่อถ่ายทอดคำทำนายดวงชะตาชีวิตของมนุษย์ในแต่ละปีนักษัตร โดยการบรรเลงวงดนตรีไทยประยุกต์ ซึ่งผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ย่อมแสดงให้เห็นบทบาทของเสียงดนตรีในแง่ของสัญลักษณ์ที่แทนค่าความหมายต่างๆ โดยเรียบเรียงเป็นท่วงทำนองจังหวะ รวมไปถึงเนื้อหาของบทเพลงนั้นๆ

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง ชุด 12 นักษัตร
2. สร้างองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์ไทย ชุด 12 นักษัตร
3. ถ่ายทอดการสร้างสรรค์ผลงานดุริยางคศิลป์ไทยในรูปแบบของการจัดแสดงดนตรี

## ขอบเขตของการวิจัย

1. ประพันธ์บทร้อง โดยบรรยายถึง ตำนาน 12 นักษัตร และคำทำนายดวงชะตาชีวิตของมนุษย์ในแต่ละปีนักษัตร

2. ประพันธ์ทำนองเพลง ชุด 12 นักษัตร จำนวน 12 เพลง ได้แก่ ปีชวด ปีฉลู ปีขาล ปีเถาะ ปีมะโรง ปีมะเส็ง ปีมะเมีย ปีมะแม ปีวอก ปีระกา ปีจอ และปีกุน

## ข้อตกลงเบื้องต้น

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์ ชุด 12 นักษัตร เป็นการถ่ายทอดคำทำนายดวงชะตาชีวิตของมนุษย์ในแต่ละปีนักษัตรของไทยเท่านั้น คำทำนายไม่ได้จำแนกรายละเอียดตามลักษณะของวันเกิด เดือนเกิด ฯลฯ แต่เป็นการประมวลคำทำนายลักษณะพิเศษของบุคคลในแต่ละปีนักษัตรตามตำราพรหมชาติ ฉบับหลวง ซึ่งประชุมจากสรรพตำราโบราณหลายสิบคัมภีร์โบราณ และหลายสิบเล่มสมุดข่อย ครั้งมหิพาร ในยุค 2500 ปีรวบรวมและเรียบเรียงโดยพระมหาราชครูพิธี ศรีวิสุทธิคุณ วิบูลย์เวทย์บรมหงส์ พรหมพงศ์ พุฒาจารย์ ประธานพรหมณาจารย์แห่งประเทศไทย ในยุคอดีตกาล อาจารย์บาง เสมเสริมสุข ประธานโหรหลวงสำนักพระราชวังในรัชกาลปัจจุบัน อาจารย์อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ พรหมณผู้ช่วยในพระราชพิธีหลวง และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยถ่ายทอดคำทำนายในรูปแบบของการประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง ชุด 12 นักษัตร ซึ่งผู้วิจัยจะบันทึกทำนองเพลงด้วยโน้ตไทย และถ่ายทอดผลงานดุริยางคศิลป์ไทยในรูปแบบของการแสดง

## ข้อจำกัดของการวิจัย

ตำราพรหมชาติ ฉบับหลวง เป็นตำราหมอดูแบบโบราณ เข้าใจว่าคงจะเรียกขานกันมาช้านานแล้ว ซึ่งหากจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมานั้นยังไม่มีผู้ใดทราบ และเป็นเรื่องที่ยากแก่การค้นพบหลักฐาน

## คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วงดนตรีไทยประยุกต์ หมายถึง การบรรเลงผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีนานาชาติ

ปฐมศาสตร์ หมายถึง บทเพลงที่กล่าวด้วยประวัติที่มาหรือภูมิหลัง (Introduction)

ทุตยศาสตร์ หมายถึง บทเพลงที่กล่าวด้วยเนื้อหาสาระแต่ละนักษัตร (Texture) ในลักษณะคำทำนายเป็นภาพรวม ตั้งแต่ปีชวด ปีฉลู ปีขาล ปีเถาะ ปีมะโรง ปีมะเส็ง ปีมะเมีย ปีมะแม ปีวอก ปีระกา ปีจอ และปีกุน ตามลำดับ

ตติยศาสตร์ หมายถึง การบรรเลงตอนจบช่วงสุดท้าย เพื่อสรุปให้เห็นเอกลักษณ์ของทำนองเพลงในแต่ละนัก্ষัตรตั้งแต่ปีชวดจนถึงปีกุน เปรียบเสมือนวัฏจักรการโคจรของแต่ละปีนัก্ষัตร ช่วงสุดท้ายจบลงด้วยสร้อยทำนองสิทธิการิยะ โดยเปลี่ยนบทร้องจาก “ปีนัก্ষัตร” เป็น “สวัสดี” เพื่อเป็นการจบการบรรเลงบทเพลงชุด 12 นัก्षัตร

สร้อย หมายถึง บทเพลงที่ใช้บรรเลงในตอนต้นของแต่ละปีนัก्षัตร เพื่อเชื่อมต่อไปยังเนื้อหาบทประพันธ์หลักของแต่ละปีนัก्षัตร เปรียบเสมือนที่พักของอารมณ์เพลงทำให้เกิดการผ่อนคลาย

กระสวนทำนองเพลง หมายถึง รูปแบบทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงตามโครงสร้าง อาจดำเนินทำนองเพลงจากเสียงต่ำ - เสียงสูง หรือจากเสียงสูง - เสียงต่ำ

ประโยคเพลง หมายถึง ทำนองเพลงที่ประกอบด้วยวรรคหน้าและวรรคหลัง รวมกัน 8 ห้อง

วรรคเพลง หมายถึง ทำนองเพลงที่แบ่งแยกออกมาจากประโยคเพลง เป็นวรรคหน้า 4 ห้อง และวรรคหลัง 4 ห้อง

วรรคถาม หมายถึง ทำนองเพลงที่อยู่กลุ่มหน้าของประโยคเพลง บันทึกลงเป็นโน้ตไทยได้ 4 ห้อง

วรรคตอบ หมายถึง ทำนองเพลงที่อยู่กลุ่มหลังของประโยคเพลง บันทึกลงเป็นโน้ตไทยได้ 4 ห้อง

โน้ตประจูด หมายถึง ตำแหน่งแสดงระดับเสียงสูงและเสียงต่ำ ซึ่งจะใช้สัญลักษณ์ . เช่น ประจูดอยู่แนวบนตัวโน้ตจะเป็นเสียงสูง (ด) และประจูดแนวล่างตัวโน้ตจะเป็นเสียงต่ำ (ด)

ลูกล้อ - ลูกขัด หมายถึง ทำนองเพลงที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหน้า เรียกว่า ลูกล้อ ประกอบด้วยโน้ต 2 ห้อง หรือ 4 ห้อง และกลุ่มหลัง เรียกว่า ลูกขัด ประกอบด้วยโน้ต 2 ห้อง หรือ 4 ห้อง จะใช้สัญลักษณ์ { } แสดงตำแหน่งลูกล้อ - ลูกขัด

กลับต้น หมายถึง การให้ย้อนกลับไปบรรเลงซ้ำในท่อนนั้นๆ อีก 1 ครั้ง จะใช้สัญลักษณ์ //: :// บันทึกไว้ตอนต้นบทเพลงและตอนท้ายบทเพลง

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการสืบทอดและเผยแพร่ตำนาน 12 นัก्षัตร ตลอดจนคำทำนายดวงชะตาชีวิตของมนุษย์ในแต่ละปีนัก्षัตร
2. เป็นการถ่ายทอดความเชื่อทางโหราศาสตร์ผ่านผลงานทางดนตรี
3. สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง
4. สร้างผลงานทางด้านดุริยางคศิลป์ไทย

5. เป็นการเผยแพร่รูปแบบการบรรเลงวงดนตรีไทยประยุกต์
6. เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการเผยแพร่การแสดงทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
7. สร้างความบันเทิงให้กับสังคมไทย

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์ ชุด 12 นักชัฏร เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

### 1. การเก็บข้อมูล

#### 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโหราศาสตร์ และดุริยางคศิลป์ไทย

#### 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมด้านเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัย บทความวารสาร ซีดีเพลง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

#### 1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

##### 1.3.1 เครื่องดนตรี

##### 1.3.2 คอมพิวเตอร์

##### 1.3.3 แบบสอบถาม

##### 1.3.4 กล้องบันทึกภาพนิ่ง

##### 1.3.5 กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว

##### 1.3.6 แถบบันทึกภาพ

##### 1.3.7 เครื่องบันทึกเสียง

##### 1.3.8 แถบบันทึกเสียง

### 2. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร แถบบันทึกภาพ แถบบันทึกเสียง และบทสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับตำนาน 12 นักชัฏร คำทำนายดวงชะตาชีวิตของมนุษย์ในแต่ละปีนักชัฏร พฤติกรรมของสัตว์ในแต่ละปีนักชัฏร การประพันธ์บทร้องทำนองเพลง และหลักการปรับวงดนตรีไทย

### 3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมจากเอกสารงานวิจัย แถบบันทึกภาพ แถบบันทึกเสียง และการสัมภาษณ์ระดับลึกมาจัดระเบียบข้อมูล โดยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 การประพันธ์บทร้อง

3.2 การประพันธ์ทำนองเพลง

3.3 รูปแบบการผสมวง

4. การสรุปและนำเสนอผลงาน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำเสนอผลงานเป็นเอกสารทางวิชาการ และแสดงผลงานในรูปแบบของการแสดง

#### **ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย**

การเสนอผลการวิจัยนั้น แบ่งออกเป็น 6 บท คือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล บทที่ 5 การวิเคราะห์บทประพันธ์ บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ